

Tilburg University

'Slachtoffer' of 'aangever' van seksueel misbruik

van der Aa, S.; Okur, P.

Published in:
Delikt en Delinkwent

Publication date:
2011

Document Version
Peer reviewed version

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
van der Aa, S., & Okur, P. (2011). 'Slachtoffer' of 'aangever' van seksueel misbruik: Nomen est omen? *Delikt en Delinkwent*, 41(8), 909-927.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

‘Slachtoffer’ of ‘aangever’ van seksueel misbruik: Nomen est omen?

Suzan van der Aa & Pinar Okur

Dr. Mr. Suzan van der Aa, Universitair Docent International Victimology Institute Tilburg (INTERVICT) en Pinar Okur MA MSc, promovenda INTERVICT

Samenvatting

Op 1 januari 2011 is de nieuwe Aanwijzing opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik in werking getreden. Ter bevordering van de objectiviteit in de opsporing en vervolging van zedenmisdrijven is de term ‘slachtoffer’ veranderd in ‘aangever’. In dit artikel wordt betoogd dat zowel de woordkeuze als de motivering van het College van procureurs-generaal achter deze wijziging ongelukkig zijn. De nieuwe Aanwijzing legt veel nadruk op het achterhalen van valse aangiften en getuigt van een zeker wantrouwen tegenover het slachtoffer. De auteurs geven een aantal aanbevelingen om de positie van het slachtoffer te herstellen zonder de objectiviteit van de opsporing en vervolging aan te tasten.

‘Slachtoffer’ of ‘aangever’ van seksueel misbruik: Nomen est omen?

‘Rape is an accusation easily to be made, hard to be proved, and harder yet to be defended by the party accused, tho’ never so innocent.’ (Sir Matthew Hale)¹

1. Inleiding

Op 1 januari 2011 is de nieuwe Aanwijzing opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik in werking getreden (hierna de Aanwijzing seksueel misbruik).² Inhoudelijk bracht de nieuwe aanwijzing enkele veranderingen ten opzichte van de oude aanwijzing, waaronder één, ogenschijnlijk onbelangrijke, tekstuele wijziging: voortaan wordt niet langer de term ‘slachtoffer’ gebezigd, maar wordt gesproken over de ‘aangever’. De motivering achter deze verandering in terminologie is zo opmerkelijk, dat zij het verdient om hier integraal te worden weergegeven:

Hoewel er veel zedenzaken zijn waarin sprake is van een slachtoffer aan wie ernstig leed is berokkend, wordt in deze aanwijzing de neutrale term ‘aangever’ gehanteerd. De term ‘aangever’ doet meer recht aan het streven naar objectiviteit in het proces van waarheidsvinding. Bij gebruik van de term ‘slachtoffer’ kan de schijn worden gewekt dat er ‘partij is gekozen’ voor het (weerloze) slachtoffer. Door een objectieve kijk met professionele distantie kan de aangever van zedenmisdrijven worden gezien als een belangrijke getuige en een mogelijke drager van waardevolle sporen, waarbij men open blijft staan voor het feit, dat een aangifte ook onjuist (hetzij bewust [‘valse aangifte’], hetzij onbewust) kan zijn.³

Hoewel de wijziging formeel geen directe gevolgen heeft voor de rechten van slachtoffers van zedenmisdrijven – zij vallen nog steeds onder het bereik van de Aanwijzing slachtofferzorg⁴ en de slachtofferrechten in het Wetboek van Strafvordering zijn onverkort op hen van toepassing – is het de vraag of er misschien toch geen onbedoeld nadelige consequenties aan verbonden zijn. Betoogd zal worden dat zowel de woordkeuze als de motivering van het College van procureurs-generaal in dit geval erg ongelukkig zijn.

Allereerst zal in paragraaf 2 met behulp van een analyse van de richtlijnen De Beaufort en de daaropvolgende aanwijzingen het beleid van het OM in zedenzaken door de jaren heen in kaart worden gebracht. Hieruit blijkt dat de centrale positie van het slachtoffer gaandeweg aan belang heeft ingeboet. De bejegening van slachtoffers van zedendelicten staat in schril contrast met het beleid van de wetgever inzake slachtoffers in het algemeen, wat in paragraaf 3 aan bod komt. Paragraaf 4 toont vervolgens dat, door kenmerken inherent aan de aard van het delict, de positie van zedenslachtoffers in het strafproces penibeler is dan die van andere slachtoffers. Hierna wordt in paragraaf 5 de problematiek van valse aangiften besproken. Het artikel wordt afgesloten met een conclusie en aanbevelingen (paragraaf 6). Hierin zal worden getracht een balans te vinden tussen het – zeer verdedigbare – doel om valse aangiften te voorkomen en het doel om recht te doen aan de behoeften van slachtoffers van zedendelicten.

2. Het beleid van het OM in zedenzaken

---

¹ Sir Matthew Hale was een beroemd 17^e-eeuwse jurist uit Engeland. De hier geciteerde uitspraak, ook wel bekend als de *Hale warning*, werd nog tot en met de jaren 80 veelvuldig voorgedragen aan juryleden in verkrachtingszaken in *common law* landen. Het belichaamt het wantrouwen tegenover de verklaringen van slachtoffers van zedendelicten.

² Aanwijzing opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik van 1 januari 2011, *Staatscourant* 2010, 19123.

³ Aanwijzing seksueel misbruik.

⁴ Aanwijzing slachtofferzorg van 1 januari 2011, *Staatscourant* 2010, 20476.

De visie van het OM op en haar beleid inzake slachtoffers van seksueel geweld is al sinds de jaren tachtig vastgelegd in speciale richtlijnen en aanwijzingen. Deze beleidsregels worden om de zoveel tijd geactualiseerd op grond van nieuwe inzichten in de gewenste aanpak van het probleem. Samen vormen de beleidsdocumenten een chronologische weergave van de veranderingen in de opvatting van het OM met betrekking tot (de bejegening van) de slachtoffers van zedendelicten.

In 1986 werden de eerste beleidsregels vastgelegd in de 'Conclusies en aanbevelingen voor de bejegening van slachtoffers van seksuele misdrijven', kortweg de richtlijnen De Beaufort.⁵ De aanleiding voor deze richtlijnen was dat een seksueel misdrijf een zodanig ernstige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van het slachtoffer vormde, dat bijzondere aandacht voor de bejegening van zedenslachtoffers door politie en justitie op zijn plaats werd geacht. Gezien hun kwetsbare positie, concentreerden de richtlijnen De Beaufort zich vrijwel exclusief op de professionele en klantvriendelijke bejegening van slachtoffers van seksuele misdrijven.

In 1999 werden de richtlijnen vervangen door de Aanwijzing bejegening slachtoffers zedendelicten en de Aanwijzing opsporing seksueel misbruik in afhankelijkheidsrelaties.⁶ Een van de redenen voor de actualisering van de richtlijnen De Beaufort was dat de richtlijnen te weinig aandacht besteedden aan 'het algemeen belang van het opsporen van zedenmisdrijven'. Hoewel het belang van een goede slachtofferbejegening ook in deze Aanwijzingen werd onderschreven en hoewel werd aangegeven dat deze punten uit de richtlijnen De Beaufort in 'optima forma' moesten blijven, werd in beide Aanwijzingen al iets meer nadruk gelegd op 'het algemeen belang van waarheidsvinding'. Vooral de opsporing en vervolging van seksueel misbruik in afhankelijkheidsrelaties ging, naar de mening van het College van procureurs-generaal, te vaak gepaard met een 'emotionele benadering', die 'de professionaliteit soms in de weg' stond.⁷ Het doel van de Aanwijzing opsporing seksueel misbruik in afhankelijkheidsrelaties was dan ook om de 'verlangde professionaliteit te normeren'.⁸ Dit vond onder andere zijn weerslag in de invoering van het informatieve gesprek voorafgaand aan de aangifte, aan het voorschrijven van geluidsopnames van de aangifte en in het verhoren in verhoorkoppels. Hoewel de Aanwijzing bejegening slachtoffers zedendelicten nog benadrukt dat 'bij het opnemen van de aangifte geen vragen [worden] gesteld die de indruk kunnen wekken dat de integriteit van het slachtoffer in twijfel wordt getrokken of die de strekking hebben het slachtoffer ter verantwoording te roepen', geeft de Aanwijzing opsporing seksueel misbruik in afhankelijkheidsrelaties al blijk van een zekere voorzichtigheid richting het slachtoffer. Zo wordt in die aanwijzing voor het eerst genoemd dat, indien het naar de mening van de opsporingsambtenaren geïndiceerd is, de aangever wordt gewezen op de mogelijke consequenties van een valse aangifte. Verder wordt in deze aanwijzing consequent verwezen naar het slachtoffer met de termen 'aangever' of 'melder' en wordt gewezen op het belang van 'de indruk die men heeft gekregen van de aangever' bij de vervolgingsbeslissing. Tijdens de aangifte is de houding 'kritisch en neutraal'.⁹

---

⁵ Conclusies en aanbevelingen voor de bejegening van slachtoffers van seksuele misdrijven (richtlijnen De Beaufort) van 16 januari 1986, *Staatscourant* 1986, 33.

⁶ Aanwijzing bejegening slachtoffers zedendelicten en Aanwijzing opsporing seksueel misbruik in afhankelijkheidsrelaties van 1 oktober 1999, *Staatscourant* 1999, 174.

⁷ Wellicht heeft de zaak Lancée hier een belangrijke rol in gespeeld. Het betrof hier een politiechef uit Schiermonnikoog die vals werd beschuldigd van seksueel misbruik van zijn dochter op basis van een verklaring die, naar later bleek, tot stand was gekomen op basis van suggestieve vragen van de rijksrecherche.

⁸ Aanwijzing opsporing seksueel misbruik in afhankelijkheidsrelaties.

⁹ Aanwijzing opsporing seksueel misbruik in afhankelijkheidsrelaties.

Deze kritische en enigszins voorzichtige houding ten opzichte van het slachtoffer en de toenemende nadruk op de opsporing worden alleen maar prominenter in de daaropvolgende aanwijzingen. Op 15 februari 2005 treedt de Aanwijzing opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik in werking. De grootste veranderingen zijn dat de twee voorgaande aanwijzingen nu worden geïntegreerd in één nieuwe aanwijzing en er worden ook allerlei nieuwe regels toegevoegd. Zo moet er voortaan een schriftelijk verslag van het informatieve gesprek worden gemaakt, dient in gecompliceerde zedenzaken een tijdlijn te worden opgemaakt, is de vertrouwenspersoon bij voorkeur *niet* aanwezig bij de aangifte en wordt er geen melding meer gemaakt van het feit dat de instemming van het slachtoffer vereist is voor een confrontatie tussen slachtoffer en verdachte. Een ander verschil is dat per 1 oktober 2002 het klachtvereiste bij zedenmisdrijven is vervallen. Slachtoffers verloren dus niet alleen een deel van hun autonomie (afschaffing klachtvereiste, geen instemming meer met confrontatie), maar ook op bepaalde beschermende factoren werd bekibbeld (aangifte bij voorkeur in afwezigheid vertrouwenspersoon).

Toch heeft ook deze Aanwijzing oog voor de problemen van de slachtoffers. Zo meldt ze expliciet dat er altijd een belangenafweging moet worden gemaakt tussen de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, de veiligheid en gezondheid van het slachtoffer en het recht van de verdachte om het slachtoffer te (doen) ondervragen. Er wordt verder erkend dat de positie van het slachtoffer als getuige ter zitting een penibele is en gedurende het gesprek moet ook worden geïnformeerd naar de opvang van het slachtoffer.

De Aanwijzing opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik die gold van 15 februari 2009 tot en met 1 januari 2011 komt grotendeels overeen met de Aanwijzing van 2005 en zal derhalve onbesproken blijven. Het wordt pas weer interessant bij de huidige Aanwijzing. De terughoudendheid tegenover het slachtoffer, die eerst latent aanwezig was, wordt nu niet langer onder stoelen of banken gestoken, maar wordt expliciet benoemd. De in de inleiding aangehaalde passage is daar een mooi voorbeeld van. Waar tot dan toe iedere aanwijzing nog begon met een verwijzing naar de moeilijke positie van zedenslachtoffers en het feit dat zij bijzondere aandacht verdienen, daar opent deze Aanwijzing met de mededeling dat ze de nadruk legt 'op waarheidsvinding en een professionele bejegening van aangevers en andere betrokkenen bij zedenzaken'. Deze omkering van onderwerpen – eerst waarheidsvinding, daarna slachtofferbejegening – is geen toeval, maar lijkt te wijzen op een daadwerkelijke verandering in de prioriteiten. Immers, meteen al in de inleiding wordt er gewezen op het streven naar 'objectiviteit in het proces van waarheidsvinding', naar de aangever als 'een belangrijke getuige en een mogelijke drager van waardevolle sporen' en naar de mogelijkheid van onjuiste (valse) aangiften. Op dat laatste ligt overigens een ongekende nadruk in vergelijking met eerdere aanwijzingen. Maar liefst twee grote passages worden aan valse aangiften gewijd, waarbij uitgebreid aandacht wordt besteed aan het gevaar van 'een te grote betrokkenheid en tunnelvisie' bij het OM en de politie en de negatieve gevolgen van dergelijke aangiften op de onterecht beschuldigten.

Daarbij valt op dat de regels met betrekking tot het informatieve gesprek en de aangifte verder zijn aangescherpt. Voortaan moet bijvoorbeeld ook het informatieve gesprek al door twee opsporingsambtenaren worden gevoerd, moet het auditief worden geregistreerd en in een proces-verbaal vastgelegd. Een verandering die van invloed kan zijn op het slachtoffer is dat de rol van de vertrouwenspersoon bij het informatieve gesprek en de aangifte nog verder wordt beperkt. Als het slachtoffer een vertrouwenspersoon aanwezig wil hebben, dan mag dit slechts na een voorafgaand onderzoek naar de rol van deze vertrouwenspersoon ('getuige, aanjager van de zaak, beïnvloeder'), hij of zij mag 'om redenen van neutraliteit en objectiviteit' enkel aanwezig

zijn bij het algemene gedeelte van het informatieve gesprek en alleen in uitzonderlijke gevallen kan de officier van justitie toestemming verlenen om de vertrouwenspersoon aanwezig te laten zijn bij het inhoudelijke deel van het gesprek. Eenzelfde stramien geldt ook voor de aanwezigheid van de vertrouwenspersoon bij de uiteindelijke aangifte.

Dit alles wijst op een toenemende terughoudendheid of zelfs een zeker wantrouwen in de bejegening van het slachtoffer. Hoewel de opsporing wellicht gebaat is bij de recente veranderingen kan het voor slachtoffers minder aantrekkelijk zijn zich te wenden tot de politie. Niet alleen pseudoslachtoffers, maar ook echte slachtoffers zullen zich na lezing van de Aanwijzing misschien wel twee keer achter de oren krabben voordat ze melding maken of aangifte doen van seksueel misbruik. De gebezigde toon is aanmerkelijk koeler, zelfs kil te noemen. Dit wil niet noodzakelijkerwijs zeggen dat de bejegening in de praktijk ook killer is geworden, maar als de bewoordingen van de Aanwijzing indicatief zijn voor 'practice at large' – wat een aanwijzing per definitie zou moeten zijn – dan voorspelt dat weinig goeds.

3. Het beleid van de wetgever inzake slachtoffers in het algemeen

Wat opvalt, is dat de Aanwijzing seksueel misbruik hiermee juist tegen de huidige tendens van toegenomen aandacht voor slachtofferbejegening en erkenning van slachtofferrechten lijkt in te gaan. Tot een jaar of 25 geleden speelden slachtoffers een belangrijke, maar vrij marginale rol binnen het strafrecht. Als aangever en als getuige waren ze onmisbaar voor de opsporing en vervolging van misdrijven, maar waar het aankwam op rechten ten behoeve van de slachtoffers zelf, kwamen ze er slecht vanaf. De deelname van het slachtoffer aan de strafprocedure diende voornamelijk het belang van de staat, niet die van het slachtoffer.¹⁰ Het slachtoffer werd om deze redenen dan ook wel aangeduid als 'de vergeten persoon' in het strafproces.¹¹ Onder invloed van allerlei ontwikkelingen, zoals een groeiende maatschappelijke ontevredenheid met betrekking tot het strafrechtstelsel, een groeiend zelfbewustzijn aan de kant van het slachtoffer en de totstandkoming van internationale en Europese regelgeving, werd het strafgeding meer en meer gezien als een zaak die ook de slachtoffers direct aangaat.¹² Ook hun behoeften en belangen dienden te worden meegenomen in de strafprocedure.

Nu leidde dit besef niet van de een op de andere dag in een volledige hervorming van het strafrechtstelsel. Eerst werd getracht om via beleidsmaatregelen, de zogenaamde Vaillant-richtlijnen, de erkenning van slachtoffers als rechtssubjecten te verwezenlijken. Hoewel de effectiviteit van deze richtlijnen nooit systematisch is onderzocht, wijst anekdotisch bewijsmateriaal erop dat de implementatie van deze regels in de praktijk nogal wat te wensen overliet.¹³ Een tweede hervormingsronde werd noodzakelijk geacht en dit resulteerde in de Wet Terwee (1992/1995). Eindelijk werden enkele rechten van het slachtoffer verankerd in het Wetboek van Strafvordering. Zo werd er voor het eerst een volledig hoofdstuk gewijd aan 'de

---

¹⁰ Zie, bijvoorbeeld, M.S. Groenhuijsen & S. Reynaers, 'Het Europees kaderbesluit inzake de status van het slachtoffer in de strafprocedure: Implementatieperikelen en implementatievragen', *Panopticon* (3), 2006, pp. 12-33.

¹¹ M.S. Groenhuijsen & R.M. Letschert, 'Legal reform on behalf of victims of crime: The primacy of the Dutch legislature in a changing international environment?', *Intervict Working Paper Series on Victimology and Human Security* 2010, te vinden op www.ssrn.com; Groenhuijsen & Reynaers (2006).

¹² Groenhuijsen & Reynaers (2006).

¹³ Zo wist een paar jaar na de introductie van de richtlijnen 25% van de politiekorpsen niet van het bestaan van de richtlijnen (zie S. Leenders, *Zolang de klant maar geen slachtoffer is*, Breda/Apeldoorn 1990, als omschreven in Groenhuijsen & Letschert (2010), noot 15).

benadeelde', een feit dat door sommigen van nog grotere (symbolische) waarde wordt beschouwd, dan de opname van de specifieke rechten in het hoofdstuk zelf.¹⁴

Hoewel de Wet Terwee een behoorlijke stap in de goede richting was, kwam er nog een derde ronde met hervormingen. In 2005 werd het spreekrecht voor slachtoffers geïntroduceerd en in 2011 werd de wet ter versterking van de positie van slachtoffers in het strafproces van kracht. Voor het eerst in de geschiedenis werd een volledige titel in het WvSv aan slachtofferrechten gewijd:

Now a dedicated chapter has been included in the Code on the rights and the position of the victim as such. To clarify this point: it is not about rights of the victim in a derived capacity (aggrieved party, civil claimant, witness), but it states that every victim shall have procedural rights because of the very fact that he has been victimized. Actually, it is for the first time that the word 'victim' is being used in the Code. Again, like the case of the Terwee-Act, the inclusion of this full chapter is of great symbolic value which transcends the content of the specific rights awarded to the victims.¹⁵

Uit het citaat blijkt dat juist ook het gebruik van het woord 'slachtoffer' in het WvSv en niet 'aangever' of 'benadeelde' van grote symbolische waarde is. De jarenlange strijd heeft ten langen leste geresulteerd in de opname van een slachtoffertitel in het Wetboek van Strafvordering en gedurende de laatste decennia is het slachtoffer eindelijk geëvolueerd van getuige en aangever, via benadeelde, tot volwaardige partij in het strafproces. Er is een duidelijke slachtofferemancipatie opgetreden.

Het wekt dan ook verbazing dat de Aanwijzing seksueel geweld een stap terug in de tijd lijkt te maken. Wederom wordt naar slachtoffers verwezen als 'belangrijke getuigen' en 'mogelijke dragers van waardevolle sporen'. Er wordt met geen woord gerept over het feit dat seksueel geweld een ernstige inbreuk vormt op de persoonlijke levenssfeer van het slachtoffer en dat daardoor bijzondere aandacht dient te worden besteed aan de slachtofferbejegening door politie en justitie. Bovendien is het opmerkelijk dat het College van procureurs-generaal een pleidooi houdt voor het gebruik van de neutrale term 'aangever', omdat die meer recht zou doen 'aan het streven naar objectiviteit in het proces van waarheidsvinding'. De term 'slachtoffer' zou de schijn wekken 'dat er partij is gekozen' voor het (weerloze) slachtoffer. De wetgever had nochtans geen last van dit soort bedenkingen toen zij de wet ter versterking van de positie van slachtoffers in het strafproces ontwierp. Zij koos wel voor de term 'slachtoffer', hoewel de meerderheid van de in titel IIIa WvSv beschreven rechten eveneens zullen worden uitgeoefend in een stadium waarin de schuld van de verdachte nog lang niet onherroepelijk vaststaat.

Daarbij is het slechts een aanname dat de objectiviteit van de waarheidsvinding lijdt onder het gebruik van de term 'slachtoffer'. Dit is nooit empirisch onderzocht. Het lijkt juist erg onwaarschijnlijk dat zedenrechercheurs daadwerkelijk hun objectiviteit en professionele distantie uit het oog verliezen zodra de term 'slachtoffer' wordt gebruikt. Hoewel de gebruikte term voor slachtoffers van groot belang kan zijn,¹⁶ zou juist van dit soort professionals verwacht moeten kunnen worden dat zij in staat zijn door de gebruikte labels heen te prikken. Zij zouden probleemloos naar iemand moeten kunnen verwijzen als een slachtoffer, terwijl zij in hun

¹⁴ Groenhuijsen & Letschert (2010).

¹⁵ Groenhuijsen & Letschert (2010).

¹⁶ Slachtoffers ontenen hier hun identiteit aan. Zie bijvoorbeeld J. van Dijk, 'In the shadow of Christ? On the use of the word 'victim' for those affected by crime', *Criminal Justice Ethics*, winter/spring 2008, pp. 13-24.

achterhoofd blijven houden, dat er een kans bestaat dat het hier een valse aangever betreft. Mocht nu blijken dat zedenrechercheurs zich daadwerkelijk laten misleiden door de gebruikte terminologie, dan brengt dit eerder de noodzaak van een degelijke training van zedenrechercheurs met zich mee in plaats van het invoeren van de term 'aangever'.

4. De moeilijke positie van zedenslachtoffers in het strafrechtssysteem

Ook los van de bejegening door politie en justitie verkeren slachtoffers van seksueel geweld in een allesbehalve benijdenswaardige positie wanneer zij in contact komen met het strafrechtssysteem. Meer nog dan andere slachtoffers krijgen zij te maken met een lage aangiftebereidheid, hoge uitvalpercentages, bewijsproblemen en secundaire victimisatie. Het is dan ook pijnlijk, dat juist deze kwetsbare slachtoffers met argwaan worden bekeken.

4.1 Aangiftebereidheid

De problemen beginnen vaak al voordat het slachtoffer met het strafrechtssysteem in aanraking komt. Uit slachtofferenquêtes blijkt dat slachtoffers van seksueel geweld minder vaak naar de politie stappen dan slachtoffers van andere delicten. Zo werden in 2008 van alle ondervonden delicten gemiddeld 36,5% door of namens de slachtoffers bij de politie gemeld. Bij geweldsdelicten lag dit percentage iets lager, maar nog altijd op 32%. Ter vergelijking: seksuele delicten werden in slechts 11,3% van de gevallen gemeld.¹⁷ Dit betekent dat de overgrote meerderheid van de seksuele delicten 'verborgen' blijft voor de opsporingsinstanties (ook wel *dark number* genoemd). Veel slachtoffers willen geen melding maken, omdat ze het gedrag niet ernstig genoeg vinden, omdat ze er op een andere manier mee omgaan of omdat ze het gevoel hebben dat aangifte doen nutteloos is. Ze menen dat de politie toch niets zal doen of dat er simpelweg te weinig bewijs is.¹⁸ Ook spelen gevoelens van schaamte of de angst om zelf te worden beschuldigd soms een rol.

Indien de slachtoffers uiteindelijk toch besluiten om een melding te maken van het seksuele geweld, dan worden niet alle meldingen worden omgezet in aangiften. Waar in 2008 in 22,8% van alle ondervonden delicten aangifte werd gedaan en in 13,9% van alle geweldsdelicten, daar was dit in slechts 1,7% van de seksuele delicten het geval.¹⁹ Hoewel een melding van een seksueel misdrijf ook zonder aangifte kan worden vervolgd, vormt de afwezigheid van een dergelijk bewijsstuk dikwijls een belangrijke belemmering voor het verdere vervolg van de zaak.

4.2 Uitvalpercentages

In tabel 1 zijn door het combineren van de cijfers uit verschillende tabellen uit *Criminaliteit en rechtshandhaving 2009* de uitvalpercentages voor het delict verkrachting en voor enkele andere

---

¹⁷ S. N. Kalidien & A. Th. J. Eggen (red.), *Criminaliteit en rechtshandhaving 2008*. (Onderzoek en beleid nr. 279), WODC: Den Haag 2009, p. 335.

¹⁸ K. Wittebrood, *Slachtoffers van criminaliteit. Feiten en achtergronden*, Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau 2006, pp. 102-103.

¹⁹ N.E. de Heer-de Lange & S.N. Kalidien (red.), *Criminaliteit en rechtshandhaving 2009*. (Onderzoek en Beleid nr. 289), WODC: Den Haag, 2010, p. 308. Hierbij moet worden vermeld, dat in voorafgaande jaren (2004-2007) het percentage aangiften van seksuele delicten tussen de 6.7% en de 4.6% schommelde. Het jaar 2008 lijkt op dat gebied een uitzondering te zijn. Het jaar 2009 was juist weer een uitschieter naar de andere kant. In dat jaar zouden volgens de Veiligheidsmonitor Rijk maar liefst 15% van de slachtoffers van seksuele delicten aangifte hebben gedaan (maar volgens de Integrale Veiligheidsmonitor slechts 2.7%). Toch blijft de redenering ook bij deze hogere percentages gelden.

gewelddelicten berekend.²⁰ Zoals uit tabel 1 blijkt, nemen de uitvalpercentages in de loop van het strafrechttraject alleen maar toe. Dit is niet bijzonder, want dit geldt ook voor andere delictgroepen, zoals, bijvoorbeeld mishandeling, bedreiging of gewelddelicten in het algemeen. Echter, de uitvalpercentages bij verkrachting zijn significant hoger dan die van andere delicten. Zo wordt van alle geregistreerde verkrachtingzaken slechts 11% afgedaan door de rechter in eerste aanleg en mondt 10% procent van de geregistreerde zaken uit in een schuldigverklaring. Dit is veel lager dan het percentage mishandelingen (25% en 22%), bedreigingen (17% en 16%) of geweldsmisdrijven in het algemeen (21% en 20%). Het is daarom vreemd dat uitvalpercentages in het buitenland veel aandacht krijgen, maar in Nederland relatief onopgemerkt zijn gebleven.²¹

Dankzij tabel 1 kunnen er een aantal belangrijke knelpunten in het strafproces worden geïdentificeerd. In bepaalde fasen van het straftraject wijken de percentages voor verkrachting namelijk significant af van die van andere delicten, terwijl ze in andere fasen juist weer vergelijkbaar zijn. Allereerst belanden er relatief gezien weinig van de bij het OM ingeschreven rechtbankstrafzaken uiteindelijk voor de rechter in eerste aanleg (in 2009, 31% tegenover 55% voor geweldsmisdrijven in het algemeen). Deze verschillen worden niet verklaard doordat het OM de zaken zelf afdoet, want in deze categorie wijken de verkrachtingspercentages niet (veel) af van de overige delicten. Blijkbaar 'verdwijnen' er verkrachtingzaken na inschrijving bij het OM: ze worden niet afgedaan door het OM, noch door de rechter in eerste aanleg. Vervolgens wordt er in verkrachtingzaken ook relatief vaak vrijgesproken. In 2009 werd in 28% van de door de rechter in eerste aanleg afgedane verkrachtingzaken vrijgesproken tegenover 11% van de geweldsmisdrijven in het algemeen. Al met al blijkt dat hoge uitvalpercentages een reëel probleem zijn in verkrachtingszaken.

---

²⁰ De cijfers in deze paragraaf hebben enkel betrekking op het delict verkrachting, niet op andere zedendelicten.

²¹ Er zijn legio voorbeelden van buitenlands onderzoek naar de *attrition rates* van zedenmisdrijven, zie bijvoorbeeld K. Daly & B. Bouhours, 'Rape and attrition in the legal process: A comparative analysis of five countries', *Crime & Justice* (39) 2010, pp. 565-650; ; L. Maddox, D. Lee & C. Barker, 'Police empathy and victim PTSD as potential factors in rape case attrition', *Journal of Police and Criminal Psychology* 2010 (DOI 10.1007/s11896-010-9075-6).

Tabel 1: Uitval van verkrachting en andere geweldsdelicten
(bron absolute getallen: Criminaliteit & Rechtshandhaving 2009)

Absolute aantallen naar delictgroep	2005	2006	2007	2008	2009
Geregisteerde criminaliteit:					
Geweldsmisdrijven	131.860	131.388	131.495	126.679	126.770
- Verkrachting	2.487	2.105	2.098	1.926	1.837
- Bedreiging	35.892	35.016	35.209	34.150	34.329
- Mishandeling	67.347	71.669	71.908	69.355	65.028
Bij het OM ingeschreven rechtbankstrafzaken:					
Geweldsmisdrijven	50.484	52.527	56.226 (43%)*	53.832 (42%)*	49.298 (39%)*
- Verkrachting	1.010	942	849 (40%)	761 (40%)	668 (36%)
- Bedreiging	11.266	11.311	12.117 (34%)	11.542 (34%)	10.304 (30%)
- Mishandeling	27.245	30.268	33.403 (46%)	32.629 (47%)	29.406 (45%)
Door het OM afgedane rechtbankstrafzaken:					
Geweldsmisdrijven	19.029	21.437	22.882 (41%)**	24.612 (46%)**	20.550 (42%)**
- Verkrachting	266	320	325 (38%)	343 (45%)	316 (47%)
- Bedreiging	4.492	4.907	5.201 (43%)	5.520 (48%)	4.508 (44%)
- Mishandeling	12.108	14.233	15.473 (46%)	16.641 (51%)	13.797 (47%)
Door de rechter in eerste aanleg afgedane rechtbankstrafzaken:					
Geweldsmisdrijven	26.079	26.856	26.996 (48%)**	27.999 (52%)**	27.197 (55%)**
- Verkrachting	409	356	311 (37%)	257 (34%)	205 (31%)
- Bedreiging	5.871	5.851	5.809 (48%)	5.982 (52%)	5.762 (56%)
- Mishandeling	13.124	14.691	15.138 (45%)	16.304 (50%)	16.249 (55%)
Schuldigverklaringen door de rechter in eerste aanleg:					
Geweldsmisdrijven	24.362	24.460	24.305 (90%)**	24.936 (89%)**	24.143 (89%)**
- Verkrachting	330	280	232 (75%)	179 (69%)	144 (70%)
- Bedreiging	5.505	5.334	5.297 (91%)	5.401 (90%)	5.142 (89%)
- Mishandeling	12.333	13.465	13.641 (90%)	14.597 (90%)	14.451 (89%)
Vrijspraken en OVAR door de rechter in eerste aanleg:					
Geweldsmisdrijven	1.587	2.268	2.532 (9%)***	2.870 (10%)***	2.890 (11%)***
- Verkrachting	74	74	72 (23%)	66 (26%)	58 (28%)
- Bedreiging	338	500	480 (8%)	549 (9%)	587 (10%)
- Mishandeling	746	1.170	1.431 (9%)	1.630 (10%)	1.734 (11%)
Opgelegde (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraf:					
Geweldsmisdrijven	6.813	6.034	5.773 (24%)****	5.592 (22%)****	5.196 (22%)****
- Verkrachting	205	177	161 (69%)	126 (70%)	105 (73%)
- Bedreiging	1.164	1.000	1.006 (19%)	946 (18%)	828 (16%)
- Mishandeling	1.898	1.989	1.861 (14%)	1.887 (13%)	1.746 (12%)

* Percentage van geregisteerde criminaliteit in dat jaar per delict (alle percentages zijn afgerond op hele cijfers)

** Percentage van bij het OM ingeschreven rechtbankstrafzaken in dat jaar per delict

*** Percentage van door de rechter in eerste aanleg afgedane rechtbankstrafzaken in dat jaar per delict

**** Percentage van schuldigverklaringen door de rechter in eerste aanleg in dat jaar per delict

4.3 Bewijsproblemen

Een belangrijke reden voor de hoge uitvalpercentages ligt in het feit dat verkrachting en andere zedenzaken dikwijls moeilijk(er) te bewijzen zijn. Dit blijkt ook als we kijken naar de wijze waarop verkrachtingszaken door het OM worden afgedaan. In 2009 werd slechts 1 verkrachtingszaak met een transactie afgedaan en werden 12 zaken afgedaan op grond van een beleidssepot.²² Dit betekent dat de overige 303 verkrachtingszaken die door het OM in 2009 zijn afgedaan waarschijnlijk zijn afgedaan op basis van een technisch sepot.²³ Technische sepots kunnen om verschillende redenen worden opgelegd, bijvoorbeeld omdat de dader of het feit niet strafbaar is, maar de meest gangbare reden voor een technisch sepot is een gebrek aan (voldoende) wettig bewijs. De bewijsproblematiek verklaart ook waarom er in verkrachtingszaken verhoudingsgewijs zoveel vrijspraken voorkomen (zie paragraaf 4.2).

Dit is een universeel probleem inherent aan de aard van het delict. Van dwang in de zin van artikel 242 Sr (verkrachting) is alleen sprake als het slachtoffer de handeling tegen zijn of haar wil ondergaat. Op dit punt doen zich in de praktijk de meeste problemen voor.²⁴ Vaak wordt niet tegengesproken dat er gemeenschap plaats heeft gevonden, maar ontkent de verdediging dat de gemeenschap onvrijwillig was. Wanneer de bewering van het slachtoffer vervolgens niet gestaafd wordt door ondersteunend bewijsmateriaal, zoals verwondingen en sporen op het lichaam of een getuigenverklaring, dan wordt de onvrijwilligheid lastiger aan te tonen. Seksueel geweld is vaak iets wat zich in het verborgene afspeelt en getuigen zijn niet gemakkelijk voorhanden.. Daarnaast kan het voor het slachtoffer wellicht een goede strategie zijn om zich gedurende de verkrachting niet (al te heftig) te verzetten tegen het geweld, om verdere escalatie of kans op letsel te voorkomen. Helaas ligt dit vanuit het oogpunt van de bewijsvoering moeilijk. Het wordt extra gecompliceerd, wanneer het slachtoffer pas enkele jaren na het incident aangifte doet of wanneer de verkrachting plaatsvond tussen bekenden of (ex)partners.

4.4 Secundaire victimisatie

Een ander probleem waar slachtoffers van seksueel geweld mee te maken kunnen krijgen, zodra zij juridische stappen willen ondernemen tegen de dader is secundaire victimisatie. Secundaire victimisatie wordt gedefinieerd als de *'negative social or societal reaction in consequence of the primary victimization [which] is experienced as further violation of legitimate rights or entitlements by the victim'*.²⁵ Hoewel secundaire victimisatie kan ontstaan door de negatieve reactie van allerlei verschillende actoren (denk aan familieleden, vrienden of medisch personeel), is hier vooral de secundaire victimisatie als gevolg van het contact met het strafrechtssysteem van belang. Uit buitenlands onderzoek blijkt namelijk, dat slachtoffers van seksueel geweld regelmatig te maken krijgen met negatieve reacties vanuit de strafrechtketen. Tweeënvijftig procent van de slachtoffers die contact hadden gehad met het rechtssysteem ervoer dit als nadelig of schadelijk.²⁶ De slachtoffers werden bijvoorbeeld zelf (deels) verantwoordelijk gehouden voor het seksueel geweld (*victim blaming*), hun verhaal werd niet geloofd, ze kregen te maken met pijnlijke en irrelevante vragen (bijvoorbeeld over hun seksuele verleden of over de manier waarop ze voor

²² Zie *Criminaliteit en rechtshandhaving 2009*, p. 383 en p. 387.

²³ Een alternatieve mogelijkheid is dat de zaken (ad informandum) zijn gevoegd, maar dit zal gezien de aard van het delict slechts op een heel klein aantal gevallen van toepassing zijn.

²⁴ T.J. Noyon, G.E. Langemeijer & J. Rummelink (eds.), *Wetboek van strafrecht*, artikel 242, aantekening 5, supplement 120.

²⁵ Montada, (1994) in U. Orth, 'Secondary victimization of crime victims by criminal proceedings', *Social Justice Research* (15), 2002-4, pp. 313-325.

²⁶ Zie, bijvoorbeeld, Campbell et al (2001).

het incident waren gekleed), of de ernst van het misdrijf werd gebagatelliseerd.²⁷ Sommige slachtoffers gaven aan dat de politie hen koel behandelde en niet steunde.²⁸

Het risico op secundaire victimisatie van zedenslachtoffers kan worden verklaard aan de hand van verschillende oorzaken.²⁹ Een eerste oorzaak zou het geloof in de zogenaamde *rape myth* kunnen zijn, namelijk de valse veronderstelling dat verkrachting voornamelijk wordt gepleegd door vreemden, dat er altijd geweld aan te pas komt en dat het slachtoffer fysiek gewond zal zijn als gevolg van de verkrachting. Ook is de opvatting dat een vrouw geheel of gedeeltelijk verantwoordelijk is voor de verkrachting wanneer zij onthullende kleding draagt of wanneer zij veel sekspartners heeft gehad nog altijd wijdverbreid.³⁰ Wanneer politie- en justitiemedewerkers deze aannames en opvattingen (onbewust) onderschrijven, dan is de kans groot dat hun bejegening van slachtoffers, vooral de slachtoffers wier zaak niet aan het klassieke verkrachtingsprofiel voldoet, negatiever zal zijn. Verder kunnen getraumatiseerde slachtoffers reageren op een manier die hun geloofwaardigheid nog verder aantast³¹ en kan het feit dat het strafrechtssysteem soms andere doeleinden nastreeft dan het slachtoffer eveneens bijdragen aan secundaire victimisatie.³²

De gevolgen van secundaire victimisatie op slachtoffers kunnen zeer ernstig zijn: de fysieke en mentale gezondheid van de slachtoffers – die dikwijls toch al behoorlijk te lijden hebben gehad als gevolg van het zedendelict – worden nog meer aangetast. Het kan een negatief effect hebben op hun zelfvertrouwen, hun vertrouwen in de toekomst, hun vertrouwen in het rechtssysteem en hun geloof in een *just world*.³³

5 Valse aangiften van seksueel geweld

De huidige Aanwijzing seksueel geweld legt nadruk op waarheidsvinding en, meer specifiek, het in een vroeg stadium wegfilteren van valse of onjuiste aangiften. Valse aangiften zijn een hekel punt: als het slachtoffer daadwerkelijk is misbruikt, maar de politie twijfelt aan de echtheid van zijn of haar aangifte, dan zijn de negatieve gevolgen voor het slachtoffer alleen maar groter. Tegelijkertijd moet voorkomen worden dat iemand onterecht wordt vervolgd voor een delict dat hij of zij niet heeft begaan. Veraart beschrijft enkele zeer schrijnende gevallen uit zijn praktijk.³⁴ Dat er valse aangiften worden gedaan van zedendelicten en dat de gevolgen ernstig kunnen zijn, lijkt geen twijfel. De vraag is alleen hoe vaak dit voorkomt en daar zijn de meningen over verdeeld.³⁵ De schattingen van het aantal valse aangiften variëren tussen de 1,5% en 90% van het totaal aantal aangiften.³⁶ Deze variatie heeft te maken met het feit dat de studies verschillende

²⁷ Zie Madigan & Gamble (1991) in C.E. Ahrens, 'Being silenced: The impact of negative social reactions on the disclosure of rape', *American Journal of Community Psychology* (38), 2006, pp. 263-274.

²⁸ Zie het literatuuroverzicht in D. Patterson, 'The linkage between secondary victimization by law enforcement and rape case outcomes', *Journal of Interpersonal Violence* (26), 2011-2, pp. 328-347.

²⁹ Zie bijvoorbeeld Campbell & Raja (1999) en Campbell et al (2001).

³⁰ Zie The Havens (2010) in Maddox et al (2010).

³¹ Zie Winkel & Koppelaar (1991) in Maddox et al (2010).

³² Patterson (2011).

³³ Zie Campbell et al (2001); Patterson (2011). In een onderzoek naar verkrachtingslachtoffers bleek dat juridische secundaire victimisatie (bijvoorbeeld doordat de politie het slachtoffer meedeelde dat de zaak niet ernstig genoeg was om te vervolgen) positief correleerde met posttraumatische stress reacties (Campbell et al (1999) in Orth (2002)).

³⁴ C. Veraart, *Valse zeden. Valse aangiften in zedenzaken*, Amsterdam: Uitgeverij Balans 1997.

³⁵ A. van Wijk & A. Nieuwenhuis, *Lastige verhalen. Een exploratief onderzoek naar valse aangiften van zedemisdrijven door meisjes van 12-18 jaar*, Bureau Beke 2011, p. 10.

³⁶ Van Wijk & Nieuwenhuis (2011), p. 21-22.

definities en beoordelingscriteria van valse aangiften hanteren. Een bijkomend probleem is dat het fenomeen valse aangiften in zedenzaken in Nederland (nog) niet uitgebreid is onderzocht.³⁷

De meest zuivere manier om te beoordelen of het een valse aangifte betreft is om enkel de zaken mee te tellen waarin de aangever achteraf heeft bekend dat de aangifte vals is.³⁸ Toch zal dit een onderschatting van de omvang van het probleem opleveren, omdat niet alle valse aangevers achteraf zullen bekennen. Daarom worden vaak niet alleen die zaken meegeteld, waarin de aangever achteraf heeft bekend dat de aangifte vals is, maar ook zaken waarin een gebrek aan bewijs is. Op die manier kan de omvang van het probleem echter juist weer overschat worden, omdat het ook in echte zaken lastig is het bewijs sluitend te krijgen.

Een andere methode is om de politie zelf te laten schatten welke zaken vals en welke echt zijn. Op basis van niet-empirische inschattingen van Nederlandse zedenrechercheurs kan het percentage valse aangiften van zedenzaken oplopen tot maximaal 25%.³⁹ Toch is ook deze manier van meten niet zonder problemen. Uit onderzoek blijkt niet alleen dat de politie het probleem structureel te hoog inschat, bijvoorbeeld omdat zij slachtoffers die zich niet op een stereotype manier gedragen ten onrechte aanziet voor valse aangevers,⁴⁰ maar ook sociale wenselijkheid kan een rol spelen. Het is voor sommige agenten misschien minder beschamend om een zaak af te doen als een 'valse aangifte', dan als een zaak waarin – ondanks opsporingshandelingen – het bewijs niet is rondgekomen.

In een recent onderzoek naar de omvang van valse aangiften door meisjes in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar verstrekten zeven Nederlandse politieregio's schattingen van de aangiften van zedendelicten door minderjarige meisjes waarbij ze aangaven of het valse, twijfelachtige of echte aangiften betrof.⁴¹ Hieruit bleek dat ongeveer een op de vijf aangiften als twijfelachtig (18%) of vals (1%) werden ingeschat. Deze inschatting kwam ongeveer overeen met het percentage valse aangiften in de 23 zaken die eveneens in het kader van dat onderzoek werden bestudeerd.

Als we uitgaan van deze laatste schatting – waarbij we maar even aannemen dat ook de twijfelachtige zaken bij de valse aangiften kunnen worden gerekend en dat de schattingen voor minderjarige aangevers ook gegeneraliseerd kunnen worden naar de gehele populatie van zedenslachtoffers – dan lijkt alsnog een veel groter deel (4/5^e) van de 'aangevers' werkelijke slachtoffers van een zedendelict te zijn. Deze 80% wordt echter op dezelfde (kille) wijze behandeld als de valse aangevers. Ook zij worden voortaan 'aangevers' genoemd en ook zij zullen het voortaan tijdens het informatieve gesprek en de aangifte zonder vertrouwenspersoon moeten stellen.

Bovendien is er bij andere misdrijven ook een (groot) risico op valse aangiften. Regelmatig wordt onrechtmatig melding gemaakt van gestolen portemonnees of mobiele telefoons om zo het verzekeringsgeld te kunnen incasseren. Ook valse aangiftes van straatroof zijn volgens sommige

---

³⁷ Van Wijk & Nieuwenhuis (2011), p. 17. In dit verband is het op zijn minst problematisch te noemen dat een medewerker informatievoorziening bij de KLPD overal het 'feit' verkondigt dat maar liefst 80% van de aangiften van seksueel misbruik vals is! (zie T. van Liempd, 'Valse aangiften in zedenzaken', *SecJure* (25) 2011-4, pp. 7-9).

³⁸ Van Wijk & Nieuwenhuis (2011), p. 20.

³⁹ A. Ph. van Wijk, 'De politieke zedenzorg in de praktijk: Een impressie', *Tijdschrift voor politie* (68) 2006-7/8, pp. 13-15.

⁴⁰ L. Kelly, J. Lovett & L. Regan, *A gap of a chasm? Attrition in reported rape cases*, Home Office Research Study 293, London: Home Office 2005.

⁴¹ Van Wijk & Nieuwenhuis (2011), p. 34.

berichten aan de orde van de dag.⁴² Dit soort aangiften kosten de politie eveneens veel tijd en inzet. Van bepaalde delicten wordt zelfs expliciet onderkend dat het risico op valse aangiften hoog is (bijvoorbeeld valse aangiften van kindermishandeling of misbruik van verstandelijk gehandicapten) en in het geval van belaging of stalking is er zelfs een ziektebeeld naar vernoemd: *the false victimization syndrome*.⁴³ Als nu inderdaad geldt dat pas op het moment dat door de rechter is vastgesteld dat de verdachte een aanrander of een verkrachter is met recht over een slachtoffer kan worden gesproken, dan zou dit mutatis mutandis ook voor andere delicten moeten gelden. Als dat bij andere delicten echter niet wenselijk wordt geacht, dan is niet duidelijk waarom er voor zedendelicten een ander regime zou moeten gelden.⁴⁴

6 Conclusie en aanbevelingen

Uit het voorgaande blijkt dat de aandacht van het OM voor de behoeften van zedenslachtoffers langzaam maar zeker is verschoven naar een primaire nadruk op het belang van de waarheidsvinding. De laatste Aanwijzing gaat nog een stap verder en getuigt zelfs van een zeker wantrouwen tegenover het slachtoffer. Dit terwijl de bejegening van slachtoffers door politie en justitie bepalend is voor de manier waarop slachtoffers het strafrechtssysteem ervaren, doordat veel aangiften van seksueel geweld niet eens voorbij dit eerste stadium komen. Een negatieve, terughoudende of zelfs wantrouwde bejegening zou kunnen resulteren in secundair slachtofferschap.

We willen niets afdoen aan het verhoogde risico op valse aangiften in gevallen van seksueel misbruik. Er is bewijsmateriaal dat dit soort aangiften inderdaad voorkomen en de gevolgen voor degenen tegen wie aangifte is gedaan kunnen desastreus zijn. De noodzaak om valse of verkeerde aangiften tegen te gaan willen we dan ook van harte onderschrijven, maar ligt het niet veel meer in de rede om zedenrechercheurs te trainen in het herkennen van dergelijke aangiften zonder dat dit mogelijk resulteert in een negatieve omgang met slachtoffers?

Met betrekking tot de veranderde terminologie is betoogd, dat een wijziging van 'slachtoffer' in 'aangever' niet wenselijk is. De term 'aangever' is allesbehalve neutraal, maar impliceert een zekere terughoudendheid en, in combinatie met de toelichting, zelfs een zeker wantrouwen jegens het slachtoffer. Het druist in tegen het algemene slachtofferbeleid van de wetgever, het plaatst slachtoffers die toch al extra kwetsbaar zijn in een negatief daglicht, het miskent het feit dat ook andere misdrijven kampen met valse aangiften en bovendien zijn er weinig positieve gevolgen van te verwachten: de redenering dat de objectieve waarheidsvinding gediend zou zijn bij de verandering is slechts een (erg onwaarschijnlijke) aanname. Kortom: de verandering heeft weinig toegevoegde waarde, terwijl ze mogelijk wel veel kwaad kan berokkenen. Handhaving van de veranderingen zou, zoals de Engelsen dat zo mooi verwoorden, neerkomen op *adding insult to injury*. Dit leidt tot de volgende aanbevelingen:

- 1) Verander de term 'aangever' in de Aanwijzing seksueel geweld weer in 'slachtoffer'. Bij andere misdrijven is er ook een risico op valse aangiften en onterechte vervolgingen,

⁴² C. de Waard, 'Politie: Aantal valse aangiften groot probleem', *Sleutelstad* 5 april 2011 www.sleutelstad.nl.

⁴³ K. Mohandie, C. Hatcher & D. Raymond, 'False victimization syndromes in stalking', in: J.R. Meloy (red.), *The psychology of stalking: Clinical and forensic perspectives*, San Diego: Academic Press 1998, pp. 225-256.

⁴⁴ Betoogd zou kunnen worden dat zedendelicten een andere aanpak vereisen, omdat de kans op vervolging van de verdachte groter is. Hoewel dit bij zakkenrollen en straatroof wellicht opgaat, geldt dit niet voor kindermishandeling, misbruik van verstandelijk gehandicapten en belaging. In die zaken is de verdachte veelal ook bekend en is daarmee de kans op vervolging groter.

maar daar heeft het geen gevolgen voor de gebruikte terminologie. Het geeft aan dat slachtoffers van verkrachting nog steeds als anders worden gezien. Hier zou het adagium 'gelijke monniken, gelijke kappen' moeten gelden.

- 2) Benadruk wederom in de Aanwijzing dat slachtoffers van seksueel geweld zich in een bijzonder netelige positie bevinden en dat zij speciale aandacht verdienen van politie en justitie. De praesumptio innocentiae zou mutatis mutandis ook moeten gelden voor slachtoffers: zij zijn slachtoffer totdat het tegendeel is bewezen.⁴⁵ Indien goed toegepast hoeft dit helemaal geen gevolgen te hebben voor de objectieve waarheidsvinding of de bejegening van de verdachte, maar het is wel zo sympathiek naar de echte slachtoffers toe. Een goede slachtofferbejegening en een 'fair trial' voor de verdachte hoeven elkaar niet te bijten. Uiteraard hoeft in de Aanwijzing seksueel geweld niet uitgebreid stil te worden gestaan bij slachtofferrechten, daar zijn immers de Aanwijzing slachtofferzorg en de nieuwe wettelijke slachtofferbepalingen in het WvSv voor. Voorkomen moet echter worden dat deze Aanwijzing de verbeteringen op het gebied van slachtofferrechten deels weer teniet doet. Hoewel (nog) niet is aangetoond, dat de huidige Aanwijzing tot een minder slachtoffervriendelijke benadering van de autoriteiten of minder aangiften leidt, zijn deze gevolgen zeer wel denkbaar.
- 3) Verwijder de ongelukkige passage die exclusief naar het slachtoffer verwijst als 'een belangrijke getuige en een mogelijke drager van waardevolle sporen'. Deze passage miskent het feit dat slachtoffers als sinds jaar en dag als veel meer dan dat worden gezien.
- 4) Wees alert op valse aangiften en verwijs daar ook gerust naar in de Aanwijzing, maar laat het onderwerp valse aangiften niet domineren. Na zaken als de Schiedammer parkmoord of de zaak Lancée is het niet vreemd dat er enige voorzichtigheid en een kritische distantie doorklinkt in het stuk van het College van Procureurs-generaal, maar de huidige kilte en het wantrouwen zijn onnodig en benadelen ook echte slachtoffers.
- 5) Verricht onderzoek naar uitvalpercentages, valse aangiften, en de noodzaak van de afwezigheid van de vertrouwenspersoon tijdens het informatieve gesprek en de aangifte. Er doen veel indianenverhalen de rondte over de uitvalpercentages, de omvang van het probleem van valse aangiften en de nadelen van de aanwezigheid van vertrouwenspersonen bij de aangifte, maar gedegen (kwantitatief) onderzoek ontbreekt.

---

⁴⁵ Zie Strafvoeding 2001.